

FÂRÂBÎ FELSEFESİNDE
BİLGİ VE KESİNLİK

Muhammed Abdullah HAKSEVER

Eskiyei Yayınları: 202

FÂRÂBÎ FELSEFESİNDE BİLGİ VE KESİNLİK

Muhammed Abdullah HAKSEVER

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Kasım 2023

ISBN: 978-625-6781-10-8

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

FÂRÂBÎ FELSEFESİNDE
BİLGİ VE KESİNLİK

Muhammed Abdullah HAKSEVER

Ankara 2023

Muhammed Abdullah HAKSEVER

İstanbul'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini İstanbul-Beşiktaş'ta tamamladı. 2020 yılında İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2023 yılında Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, İslami Araştırmalar Enstitüsü'ne bağlı Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim dalı içerisindeki İslam Felsefesi bilim dalında "Fârâbî'nin Bilgi Anlayışında Metafizik Etki" başlıklı teziyle yüksek lisansını tamamladı. 2021 yılı itibarıyla araştırma görevlisi olarak başladığı Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi'ndeki görevine halen devam etmektedir.

ÖN SÖZ

İslam felsefesinin kurucu isimlerinden biri olan Fârâbî'nin bilgi anlayışını ele aldığımız bu çalışmada temel hedefimiz Faal Aklın epistemik konumunu belirlemektir. İnsan aklı ile Faal Aklın ittisali sırasında gerçekleşen olayın mahiyetini ortaya koymak çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu anlamda çalışmada, bilginin oluşumu sırasında gerçekleşen bilişsel sürecin başından sonuna kadar detaylı bir analizi ortaya konulmaya çalışıldı.

Bu çalışmanın tamamlanması sırasında yardımlarını esirgemeyen hocalarıma ve dostlarıma teşekkür etmem gerekir. Bu isimlerin başında danışman hocam Mehmet Murat Karakaya gelmektedir. Akademideki bir öğrenci için en büyük şans, yetkin bir hoca ile çalışma fırsatı yakalamaktır. Kendimi bu şansı yakalayanlar arasında sayabilirim. Danışman hocamın gösterdiği ilgi ve alaka ile yaptığı yönlendirmeler çalışmanın mevcut halini almasına imkân vermiştir. Bunun yanı sıra; çalışmamı okuyarak katkılarda bulunan Hasan Yücel Başdemir, Fehrullah Terkan ve Hüseyin Karaman hocalarıma; çalışmanın yazım sürecinin başlangıç safhalarını birlikte yürüttüğümüz Şamil Öçal; yine yorumları ile zihin dünyamı genişleten Muhammet Çelik ile benimle zengin kütüphanesini paylaşan Mustafa Borsbuğa hocalarıma teşekkür ederim.

Çalışmanın son halini alana kadar eserlerinden ve derslerinden istifade ettiğim tüm hocalarıma üzerimde emeği olması hasebiyle isimlerini zikredemesem de kendilerine teşekkür etmem gerekir. Bunun yanı sıra dostlarıma da şükran borçluyum. Nitekim çalışmanın konusunu belirlememde büyük yardımları olan Harun Yıldız'a, değerli vakitlerini ayırarak çalışmayı okuyan Recep Bayyigit, Sultan Koçak, Ayşe Gül, Mustafa Buğcu, Muhammet Bilir ile Aykut Alper Yılmaz'a ve son olarak da her

daim yanımda yer alan, beni destekleyen müstakbel eşim ile annem ve babam olmak üzere kıymetli aile fertlerime teşekkür ederim.

Gayret bizden, tevfik Allah'tandır.

Muhammed Abdullah HAKSEVER
Kasım, 2023 - Batıkent, Ankara

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	5
KISALTMALAR	9
GİRİŞ	11
Araştırmanın Konusu.....	11
Sınırlılıklar	15
Araştırmanın Yöntemi	18
BİRİNCİ BÖLÜM	
BİLGİNİN OLUŞUM SÜRECİ	21
1. Aristoteles Düşüncesinde Tümelin Ortaya Çıkışına Genel Bir Bakış.....	21
2. Bilginin Kaynağı Olması Bakımından Mütehayyile	32
2.1. Duyu Bilgisi ve Sûret.....	33
2.2. Mütehayyile Olması Bakımından Mütehayyile	39
2.3. Mütehayyile - Akıl İlişkisi	43
2.4. Mütehayyile - Faal Akıl İlişkisi: Doğrudan mıdır, Dolaylı mıdır?	47
3. Bilginin Kaynağı Olması Bakımından Akıl.....	56
3.1. Bilişsel Sürecin Gizli Faili: Faal Akıl	57
3.2. Faal Akıl - Akıl İlişkisi	62
3.3. Faal Akıl - Nesne İlişkisi	69
İKİNCİ BÖLÜM	
TASAVVUR VE TASDİK AÇISINDAN BİLGİ	77
1. Zihindeki Kavramlar ve Özdeşlik.....	77
1.1. Akledilirlerin Tasnifi ve Zihindeki Durumları.....	82
1.2. Özdeşlik ve Temsil Arasında Misdak Problemi	88
2. Önermesel Akledilirler Arasında Burhanî Kıyasın İlkeleri	102
2.1. İlk Akledilirler: Teorinin Zemini.....	105
2.2. Kesin Bilgi/ <i>Yakînî</i> Öncül: Nihai Gaye.....	110
2.3. İnançın Türleri Arasında Bilginin Yeri.....	122
SONUÇ	137
KAYNAKLAR	145
DİZİN	151

KISALTMALAR

Bk/bk.	: Bakınız
bs.	: Basım, Baskı
çev.	: Çeviren/tercüme eden
ed.	: Editör
Erişim	: Erişim Tarihi
haz.	: Hazırlayan
MÖ	: Milâttan önce
nşr.	: Neşreden
öl.	: Ölümü, vefat tarihi
s.	: Sayfa
tah.	: Tahkik eden
ts.	: Tarihsiz
vb.	: Ve benzeri
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
MÜİF	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi